

maatregelen die men van Duitse zijde zou willen overwegen, zouden', aldus het verslag dat Hirschfeld enkele dagen later opstelde¹,

'daarop neer komen, dat in ieder geval alle toevoer naar de grote steden stopgezet zou worden en dat men de hand zou leggen op bepaalde voorraden die daar nog aanwezig zijn om op die wijze het Nederlandse volk onmiddellijk voor het vraagstuk van de honger te stellen en op deze wijze eventueel de Spoorwegstaking te breken. Daarom was het verzoek of wij stappen zouden kunnen ondernemen teneinde de Spoorwegstaking, althans wat betreft de voedselvoorziening, te kunnen doen beëindigen, door bijvoorbeeld een oproep te richten in de een of andere vorm tot het Nederlandse spoorwegpersoneel. Wij moesten ons realiseren dat wij er met een lijdelijke houding zo maar niet af zouden komen, aangezien deze aangelegenheid van bepaalde Duitse zijde zeer hoog opgenomen werd' —

doelde dat op Seyss-Inquart, de *Wehrmacht*, de *SD*, of soms op Hitler? Von der Wense liet dat in het midden.

Hirschfeld en Louwes wezen zijn beroep af: interventie van hun kant lag niet op hun weg en zou, gegeven de bij de volksmassa's levende gevoelens (het nagenoeg algemeen karakter dat de staking had aangenomen, was een duidelijke vingerwijzing), alleen maar beschouwd worden als laakbare hulp aan de bezetter en dus 'onze autoriteit bij het Nederlandse volk ten enenmale breken, waardoor de laatste mogelijkheid om nog iets in het belang van de voedsel- en kolenvoorziening te doen, zou zijn gebroken. Wanneer', vervolgden Hirschfeld en Louwes, 'de militaire ontwikkeling . . . niet overeenkomstig de verwachtingen en wensen der Geallieerden zou plaatsvinden' (de Londense berichtgeving had al doen uitkomen dat de positie der *Airbornes* bij Arnhem zeer moeilijk was), 'dan', zo betoogden zij, 'zou bij hen de verantwoordelijkheid voor het leed der Nederlandse bevolking liggen en zouden zij ook hun houding eventueel moeten herzien' (oproepen dus tot afbreken van de staking). 'Ieder ingrijpen van de zijde van de Duitse autoriteiten in deze materie, voorzover het de Nederlandse sector betreft, zou', zeiden zij tenslotte,

'de verantwoordelijkheid van de gehele calamiteit op de Duitse autoriteiten afwentelen. Wij waren van mening dat in deze omstandigheden van de Duitse autoriteiten de wijsheid verwacht zou mogen worden, zich van het geïncrimineerde ingrijpen te onthouden en zich te beperken tot het opvangen van de nadelen die de staking eventueel voor de Duitse oorlogvoering zou hebben.'

¹ H. M. Hirschfeld: Verslag d.d. 25 sept. 1944: 'Bespreeking met de heer von der Wense op 22 sept. 1944'.